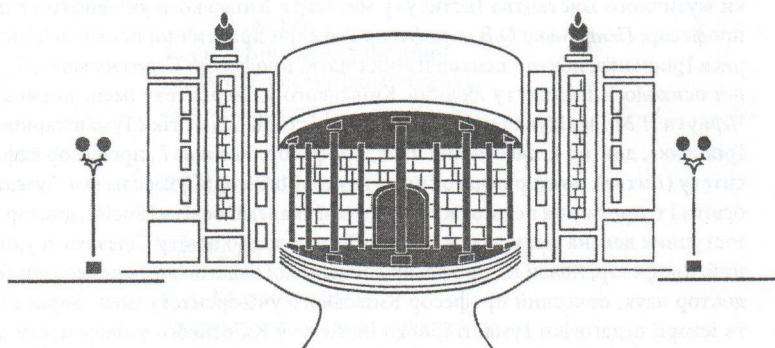

Київський університет імені Бориса Грінченка

Педагогічна освіта: теорія і практика

Психологія
Педагогіка

Збірник
наукових праць

№ 23

Київ • 2015

Засновники:**Київський університет імені Бориса Грінченка**

Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка» включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з педагогіки (Бюлетень ВАК України № 11, 2009 р.) та психології (Бюлетень ВАК України № 7, 2010 р.).

Виходить двічі на рік.

Видається з грудня 2001 р.

Рекомендовано Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 4 від 29 квітня 2015 р.)

Редакційна колегія:

Огнев'юк В.О., ректор Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філософських наук, професор, академік НАПН України (головний редактор); Хоружа Л.Л., проректор з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор (заступник головного редактора); Безпалько О.В., директор Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Беленька Г.В., заступник директора Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, доцент; Лозова О.М., завідувач кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, професор; Малихін О.В., професор кафедри теорії та історії педагогіки Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Мартиненко С.М., завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Міляєва В.Р., завідувач НДЛ розвитку людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, доцент; Олексюк О.М., завідувач кафедри теорії і методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Петрунько О.В., професор кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, професор; Сергєєнкова О.П., завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, професор; Чернуха Н.М., завідувач кафедри теорії та історії педагогіки Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Кевішас І., професор кафедри музики Вільнюського едукологічного університету (Литва), доктор педагогічних наук, професор; Суходольська-Кулешова Л.В., головний спеціаліст Відділення філософії освіти і теоретичної педагогіки Російської академії освіти (Росія), доктор педагогічних наук, професор; Огородська-Мазур Є., заступник декана факультету етнології та наук про освіту Сілезького університету в Катовіце (Польща), доктор хабілітований, професор; Хольц К., професор спеціальної педагогіки та психології Гейдельберзького університету освіти (Німеччина), доктор наук, почесний професор Київського університету імені Бориса Грінченка; Терентьєва Н.О., доцент кафедри теорії та історії педагогіки Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар).

Рецензенти:

Чернобровкін В.М., завідувач кафедри психології Луганського національного університету імені Т. Шевченка, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України; Бібік Н.М., головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України; Белєхова Л.І., професор кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету, доктор філологічних наук, професор.

Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка / редкол. : Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. [та ін.]. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — № 23. — 128 с.

ISSN 2311–2409

У збірнику наукових праць розглядаються актуальні проблеми сучасної педагогічної та психологічної науки в історичному, методологічному, методичному аспектах, підбиваються підсумки експериментальних педагогічних та психологічних досліджень.

**УДК 37.01
ББК 74.0**

ISSN 2311–2409

© Автори публікацій, 2015

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Ю.П. Шапран, О.І. Шапран

Типологія освітнього середовища в умовах
компетентнісно-зорієнтованої педагогічної освіти 4

ІСТОРІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

✓ С.Ю. Головчук

Ідея патріотичного виховання
в українській педагогічній думці
(кінець XIX – початок XX століття) 11

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА

В.В. Павленко

Креативність: сутність, структура,
закономірності формування і розвиток 15

✓ Т.О. Саврасова-В'юн

Концептуальна модель громадянської активності
студентів класичного університету 22

А.К. Солодка

Результати дослідження теоретико-
методичних засад кроскультурної взаємодії
учасників педагогічного процесу
вищих навчальних закладів 26

Я.С. Фруктова

До проблеми відбору змісту
професійної підготовки фахівців з журналістики
та інформації: теоретико-методологічний
та практичний аспекти 32

✓ Н.М. Чернуха, М.В. Козир

Інформаційна компетентність —
обов'язковий актив сучасного школяра 38

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Т.О. Бодрова

Принцип взаємодії університету і школи
в методичній підготовці майбутніх
учителів музики 43

Г.Б. Захарова

Модель реалізації сукупності
дидактичних умов формування вмінь
самостійно-пізнавальної діяльності студентів
засобами інформаційних технологій 50

Т.В. Зубехіна

Організаційно-методичні умови формування
інформаційної культури бакалаврів з туризму
у процесі фахової підготовки 55

О.Ю. Горожанкіна

Зміст та структурні компоненти
музично-виконавської компетентності
майбутніх учителів музики 59

В.В. Кочина

Компетентнісний підхід у формуванні
культури професійного спілкування
майбутніх інженерів-педагогів
транспортної галузі 66

В.С. Кушнір

Модель професійно орієнтованої
лінгвістичної компетентності майбутніх медиків 71

О.Д. Рейпольська, І.Б. Таран

Визначення рівнів сформованості
інформаційно-комунікаційної компетентності
у студентів дошкільного фаху 77

О.В. Сніговська

Формування міжкультурної
компетентності міжнародників
при викладанні іноземної мови 82

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ

О.А. Кривописина

Творчість як предмет наукового
дослідження на мультипарадигмальному етапі
розвитку психології 88

В.Ю. Помилуйко

Психологічні детермінанти розвитку
компетентностей учителів у Європейських країнах ... 94

Л.В. Помиткіна

Психологічні особливості реалізації
компетентнісного підходу в освіті 99

К.М. Скиба

Професіографічний підхід до побудови
компетентнісної моделі перекладача 105

РЕЗЮМЕ 111

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 122

ДО УВАГИ АВТОРІВ ПУБЛІКАЦІЙ! 124

ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 124

Т.О. Саврасова-В'юн,

старший викладач кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат психологічних наук

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Саврасова-В'юн Т.О.

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Статтю присвячено дослідженню визначення змісту та структури громадянської активності студентів класичного університету. Визначено основні підходи дослідження сутності громадянської активності особистості та громадянської активності студентів. Проаналізовано зміст поняття «громадянська активність студентів». Представлено основні компоненти моделі громадянської активності студентів.

Ключові слова: активність, громадянська активність, громадянська активність студентів, громадянська свідомість, громадянські цінності, громадянське переживання, громадянська конкурентоздатність.

Savrasova-Viun T.O.

CONCEPTUAL MODEL OF CIVIL ACTIVITY OF CLASSICAL UNIVERSITY STUDENTS

The article is devoted to the study of the essence of the content and structure of civil activity of classical university students. It analyzes the essence of the concept "students' civil activity". It presents the main components of the model of students' civil activity.

Key words: activity, civil activity, students' civil activity, civil consciousness, civil values, civil experiences, civil competitiveness.

Саврасова-В'юн Т.А.

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ГРАЖДАНСКОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ КЛАССИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Статья посвящена исследованию определения содержания и структуры гражданской активности студентов классического университета. Определены основные подходы исследования сущности гражданской активности личности и гражданской активности студентов. Проанализировано содержание понятия «гражданская активность студентов». Представлены основные компоненты модели гражданской активности студентов.

Ключевые слова: активность, гражданская активность, гражданская активность студентов, гражданское сознание, гражданские ценности, гражданское переживание, гражданская конкурентноспособность.

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства, стрімкі соціально-економічні, суспільно-політичні, демографічні зміни в житті людей потребують постійного вдосконалення та розвитку громадянської активності особистості. Саме від рівня розвитку громадянської активності залежить те, наскільки точно особистість здатна ставити перед собою громадянські цілі, адекватно оцінювати свої можливості, вміння й навички щодо досягнення цих цілей та ефективно здійснювати громадянську діяльність. Тому в останні роки у психолого-педагогічній науці поглиблюється інтерес до проблеми громадянської активності студентів. Оскільки саме в студентські роки відбувається інтенсивна соціалізація людини, під час якої удосконалюється, в більший мірі проявляється така риса особистості, як громадянська

активність, яка допомагає розкрити закономірності життєдіяльності особистості громадянина й громадянського суспільства в цілому.

Аналіз літератури свідчить про значну кількість досліджень сучасних українських і зарубіжних науковців, присвячених проблемі громадянської активності особистості, що надало можливість визначити різні підходи до трактування сутності досліджуваного феномена: філософський (Д. Локк, Платон); історичний (М.С. Грушевський, С.І. Русова); соціологічний (О.В. Киричук); політико-правовий (А. Арато, А.М. Скаліна); психологічний: діяльнісний (К.К. Платонов, Д.Н. Узнадзе); особистісно-орієнтований (Л.А. Снігур); аксіологічний (М.Й. Боришевський). Необхідно відмітити, що в Україні існують дослідження формування,

розвитку громадянської активності молоді, які висвітлені у працях О.Г. Баранкова, А.П. Рогози, Л.М. Семенюк, Б.О. Туранова.

Однак, незважаючи на те, що громадянська активність особистості достатньо обговорюється науковцями, загальноприйнятого поняття «громадянська активність студентів», структури даного феномена немає.

Метою нашого дослідження є визначення змісту та структури громадянської активності студентів класичного університету. Ретельний аналіз наукової літератури надав можливість виявити різні підходи до вивчення проблеми громадянської активності студентів. Серед загалу було виділено діяльнісний та особистісний підходи.

У діяльнісному підході такі фахівці, як А.П. Рогоза, Ю.О. Туранов, громадянську активність молоді трактують як вияв громадянської діяльності особистості, як цілісний спосіб життєдіяльності особистості. У якості структурних компонентів громадянської активності студентів А.П. Рогоза виділяє діяльнісний (свідоме ставлення до діяльності, безкорисливість, елементи змагання, зверхнормованість, ініціативність у діяльності) і ціннісний (ціннісні орієнтації в основних видах діяльності, цілі, соціальні завдання, зміст, форми) компоненти громадянської активності. До складових громадянської активності молоді Ю.О. Туранов відносить такі компоненти: діяльне відношення до суспільно-політичного життя (участь у суспільно-політичному житті, трудових об'єднаннях, самоврядуванні); діяльне відношення до праці (виконання виробничих норм, раціоналізаторська діяльність); діяльне відношення до колективу і до себе (підпорядкування особистих інтересів суспільним, дисциплінованість).

У рамках особистісного підходу О.Г. Баранков, Л.М. Семенюк визначають громадянську активність молоді як якість особистості, яка проявляється у процесах самооцінки, саморефлексії, свідомих громадянських переконаннях і свідомій, цілеспрямованій ініціативній діяльності у сфері реалізації суспільних потреб, громадянського обов'язку. О.Г. Баранков вважає, що розвиток громадянської активності молоді передбачає взаємозв'язок трьох компонентів: пізнавально-переконливого (усвідомлення себе громадянином своєї країни, громадянська самосвідомість), емоційного (почуття, емоції), поведінкового (прояв названої якості в діяльності). Основними компонентами громадянської активності юнацького віку, на думку Л.М. Семенюк, є: когнітивний (розуміння норми «громадянська активність»), мотиваційний (мотив самовираження, справедливості, моральної рефлексії), поведінковий (самоповага, суб'єктивний контроль, ступінь усвідомленості «Я», самокритичність).

Дослідження вищезазначених авторів, які визначають психологічні характеристики громадянської активності молоді, надали нам можливість визначити зміст та обґрунтувати концептуальну модель громадянської активності студентів.

Зазначимо, що *громадянська активність студентів* — це якість особистості юнацького віку, що містить сукупність знань, умінь, навичок, схильностей, вольових зусиль, мотивів, почуттів, спрямована на ефективне здійснення громадянської діяльності.

Сукупність таких характеристик — гнучкий інструмент у процесі розвитку громадянської активності студентів, тому потребує чіткої структуризації, а саме: розробки концептуальної моделі громадянської активності студентів, яка є системним утворенням, що складається з компонентів, які функціонують одночасно, мають між собою особливий взаємозв'язок і взаємовплив, включають змістовну та функційну сутність громадянської активності студентів.

До структури громадянської активності студентів відносяться такі компоненти: *когнітивний; мотиваційний; емоційний; поведінково-вольовий* (рис. 1). Проаналізуємо кожний компонент моделі громадянської активності студентів більш детально.

Характеризуючи *когнітивний компонент* громадянської активності студентів, необхідно відмітити, що це комплекс когнітивних характеристик особистості, який визначає громадянську обізнаність і передбачає наявність у студента світогляду громадянина. Даний компонент громадянської активності студентів містить такі складові:

— правові та громадянські знання, які об'єднують: а) знання громадянських правил і норм співіснування людей; б) знання історично-політичних подій розвитку державності й громадянського суспільства; в) обізнаність у міжнародному та українському законодавстві; г) знання, що дають можливість визначити та охарактеризувати поняття «громадянська активність»;

— прогностичні та аналітичні знання складаються зі знань щодо аналізу громадянських явищ, розчленування їх на складові, осмислення ролі кожного елементу у структурі цілого і у взаємодії з іншими, знань, що ґрунтуються на достовірних знаннях суті та логіки громадянського процесу, закономірностей розвитку громадянського суспільства;

— розуміння громадянських обов'язків — це, по-перше, усвідомлення необхідності виконання та дотримання громадянських обов'язків, по-друге — наявність розуміння необхідності шанувати історію та культуру нації, по-третє — свідоме розуміння діяльності в інтересах колективу.

Когнітивний компонент громадянської активності студентів за змістом характеризує громадянську свідомість, що виступає як комплекс

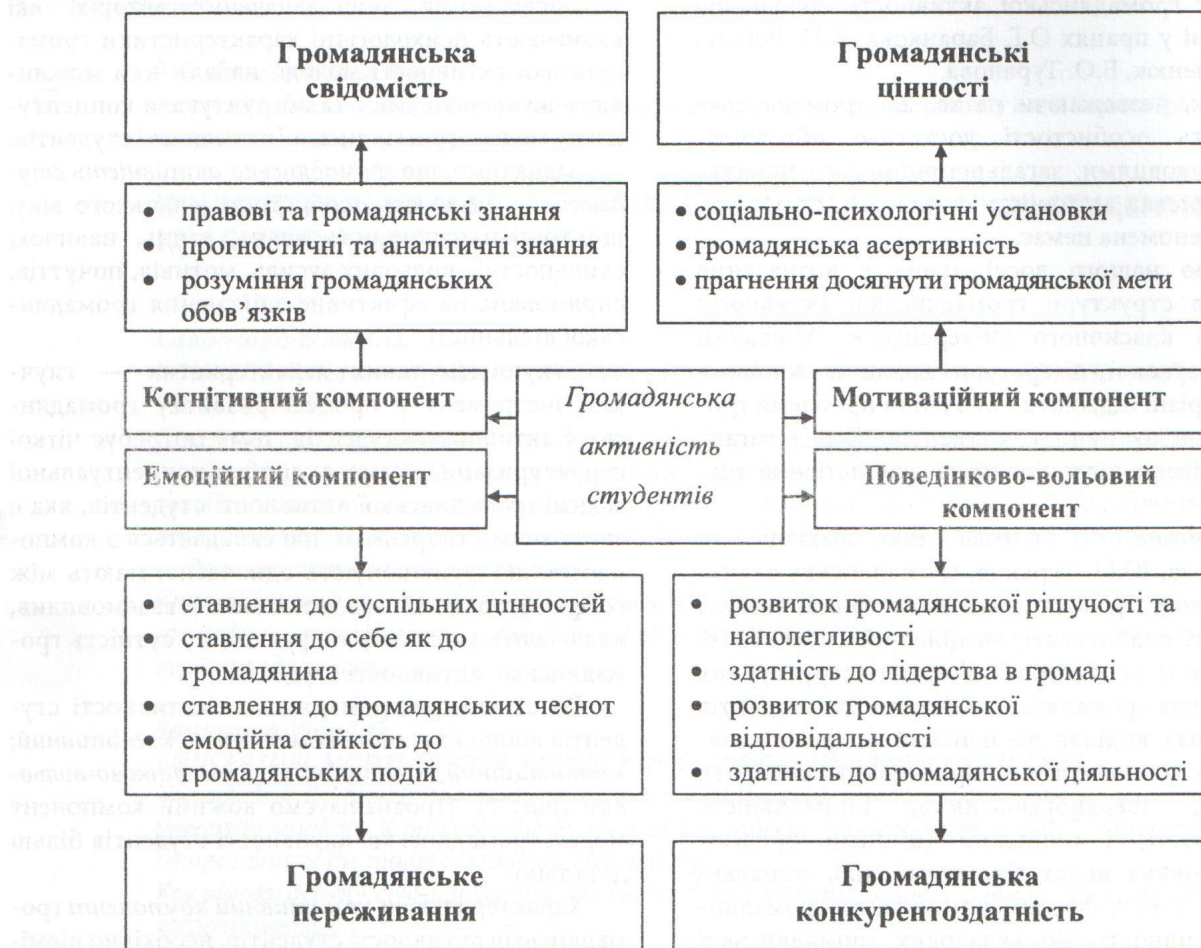

Рис. 1. Концептуальна модель громадянської активності студентів класичного університету

знань про громадянську активність студентів у суспільстві та можливість застосовувати його в умовах соціальних і трансформаційних змін.

Мотиваційний компонент громадянської активності студентів представляє сукупність усвідомлених мотивів, від яких залежить вибір дій і спрямованість діяльності студентів. Мотиваційний компонент громадянської активності студентів включає такі складові:

— соціально-психологічні установки, що визначають ступінь готовності до активності в певній ситуації (рівнозначна спрямованість на альтруїзм-егоїзм, процес-результат, свободу-владу, працю-гроші);

— громадянська асертивність, яка досягається здатністю бути вільним, спонтанним у вираженні своїх емоцій, що надає можливість прямо формулювати та виражати свої бажання, вимоги, не порушуючи прав інших людей;

— прагнення досягнути громадянську мету, що визначається прагненням студента побачити усвідомлений особистісний і соціально значущий результат.

Рівень сформованості складових мотиваційного компонента визначає громадянські цінності студентів.

Емоційний компонент громадянської активності студентів відображає комплекс ставлень особистості стосовно об'єктів і суб'єктів громадського життя, що є суттєвою основою для розвитку громадянської активності студентів. Основними складовими емоційного компоненту громадянської активності студентів є:

— ставлення до суспільних цінностей, які свідчать про оцінку студентів щодо держави та суспільства;

— ставлення до себе як до громадянина, що характеризує оцінні судження особистості до себе як до громадянина та відповідає уявленням студентів стосовно себе;

— ставлення до громадянських чеснот, що визначає оцінку сформованості таких громадянських якостей: національна гідність, почуття місцевого патріотизму, громадянська мужність, демократичність, повага до національних традицій, громадянська вірність тощо;

— емоційна стійкість до громадянських подій характеризує емоційну рівновагу до ситуацій, які відбуваються в громаді, суспільстві.

Інтегральною узагальнювальною характеристикою емоційного компонента громадянської активності студентів є громадянське переживання.

Поведінково-вольовий компонент громадянської активності студентів представляє комплекс потенційних можливостей особистості, що впливає на вирішення проблем громадянської сфери. Поведінково-вольовий компонент громадянської активності студентів містить такі складові:

— розвиток громадянської рішучості та наполегливості, що характеризує вольову організацію особистості, здібність із достатньою усвідомленістю та почуттям реальності визначити громадянську мету, шляхи та способи її досягнення;

— здатність до лідерства в громаді, що визначає прагнення особистості реалізувати потреби

в комунікативній, організаційній громадянській діяльності, вміння приймати самостійні рішення, відстоювати право на власну думку;

— розвиток громадянської відповідальності, що визначає можливість особистості студента контролювати власні дії, керувати ними та відчувати відповідальність за події, які відбуваються в житті особистості юнацького віку;

— здатність до громадянської діяльності, що характеризує особливості залучення студентів у громадянські відносини та структуру громади.

Поведінково-вольовий компонент громадянської активності студентів визначає інтегральну характеристику, якою є громадянська конкурентоздатність.

Отже, концептуальна модель громадянської активності студентів уміщує змістовні компоненти та їх складові, які є суттєвими для діагностики та розвитку громадянської активності студентів класичного університету, що зумовлює перспективи наших подальших досліджень.

ДЖЕРЕЛА

1. Баранков О.Г. Воспитание гражданской активности учащихся в разновозрастных группах по месту жительства : Дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / О.Г. Баранков. — К. : Киевский гос. пед. ин-т им. М.П. Драгоманова, 1992. — 232 с.
2. Москальова А.С. Психологічні особливості розвитку громадянської активності старшокласників : монографія / А.С. Москальова, Т.О. Саврасова-В'юн. — К. : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. — 264 с.
3. Рогоза А.П. Формування громадсько-соціальної активності студентів педагогічних училищ (коледжів) : Дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / А.П. Рогоза. — К. : Київський міжрегіональний ін-т удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка, 1996. — 171 с.
4. Семенюк Л.М. Психология гражданской активности (особенности и условия развития) / Л.М. Семенюк. — М. ; Воронеж, 2006. — 196 с.
5. Туранов Ю.А. Развитие социальной активности старшеклассников в процессе общественно-полезного, производительного труда : Дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ю.А. Туранов. — К. : Науч.-исслед. ин-т педагогики УССР, 1991. — 227 с.

REFERENCES

1. Barankov O.G. Vospitaniye grazhdanskoy aktivnosti uchashchikhsya v raznovozrastnykh gruppakh po mestu zhytelstva : Dis... kand. ped. Nauk : 13.00.01 / O.G. Barankov. — K. : Kievskiy gos. ped. in-t im. M.P. Dragomanova, 1992. — 232 p.
2. Moskaliyova A.S. Psykholohichni osoblyvosti rozvytku gromadianskoi aktyvnosti starshoklasnykiv : monohrafiya / A.S. Moskalova, T.O. Savrasova-Viun. — K. : TOV "NVP 'Interservis'", 2014. — 264 p.
3. Rohoza A.P. Formuvannia hromadsko-sotsialnoi aktyvnosti studentiv pedeahohichnykh uchylshch (koledzhiv) : Dys... kand. ped. nauk : 13.00.01 / A.P. Rohoza. — K. : Kyivskiy mizhrehionalnyi in-t udoskonalennia vchyteliv im. B. Grinchenka, 1996. — 171 p.
4. Semenyuk L.M. Psykhologia grazhdanskoi aktivnosti (osobennosti i uslovia razvitiya) / L.M. Semenyuk. — M. ; Voronezh, 2006. — 196 p.
5. Turanov Yu.A. Razvitiye sotsyalnoy aktivnosti starsheklassnikov v protsesse obshchestvenno-poleznogo, proizvoditel'nogo truda : Dis... kand. ped. Nauk : 13.00.01 / Yu.A. Turanov. — K. : Nauch.-issled. in-t pedagogiki USSR, 1991. — 227 p.

Прийнято до друку — кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Терентьєва

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА:

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

- Психологія
- Педагогіка

Збірник наукових праць № 23

За зміст поданих матеріалів відповідають автори.

Видання підготовлене до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності М.М. Прядко
Відповідальна за випуск А.М. Даниленко

Над виданням працювали: О.А. Марюхненко, Л.Ю. Столітня,
Т.В. Нестерова, Н.І. Погорєлова

Поліграфічна група: А.А. Богадельна, Д.Я. Ярошенко, О.М. Дзень,
Г.О. Бочарник, В.В. Василенко

Підписано до друку 22.06.2015 р. Формат 60x84/8.
Ум. друк. арк. 14,88. Обл.-вид. арк. 16,31. Наклад 100 пр. Зам. № 5-087.

Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи Серія ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.